

УДК 378.091.12-051:78.071.2

МЕТОДИКА ФОРМУВАННЯ ВМІНЬ ДЖАЗОВОЇ ІМПРОВІЗАЦІЇ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ МУЗИКИ У ПРОЦЕСІ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ

Павленко О.М.

У статті висвітлено результати дисертаційного дослідження, присвяченого проблемі формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки. Розкрито компонентну структуру вмінь джазової імпровізації. Визначено критерії, показники та рівні сформованості вмінь джазової імпровізації студентів мистецьких факультетів. Висвітлено основні етапи експериментальної методики.

Ключові слова: джазова імпровізація, методика музичного навчання, майбутній вчитель музики, інструментально-виконавська підготовка, вміння джазової імпровізації.

В статье отражены результаты диссертационного исследования, посвященного проблеме формирования умений джазовой импровизации будущего учителя музыки в процессе инструментально-исполнительской подготовки. Раскрыта компонентная структура умений джазовой импровизации. Определены критерии, показатели и уровни сформированности умений джазовой импровизации студентов музыкально-педагогических факультетов. Освещены основные этапы экспериментальной методики.

Ключевые слова: джазовая импровизация, методика музыкального обучения, будущий учитель музыки, инструментально-исполнительская подготовка, умения джазовой импровизации.

The article presents dissertation outcomes on the problem of forming jazz improvisation skills of future music teachers in the process of instrumental performance training. The components of the structure of jazz improvisation skills are described. The criteria, indicators and levels of student jazz improvisation skills at Faculties of Arts are determined. The main steps of the experimental method are highlighted.

Key words: jazz improvisation, methods of teaching music, future teacher of music, instrumental performance training, jazz improvisation skills.

У сучасному вітчизняному освітньому просторі відбуваються трансформаційні процеси, спрямовані на формування нової генерації педагогічних кадрів, здатних реалізувати свій потенціал в умовах майбутньої педагогічної діяльності. Модернізація сучасної освітньої системи зумовлює необхідність упровадження ефективних навчальних технологій, зорієнтованих на формування творчого потенціалу особистості, інтеграцію професійних знань, умінь та навичок.

Професійна підготовка майбутнього вчителя музики передбачає спрямування різних видів музичної діяльності на розвиток креативних здібностей шкільної молоді. У системі музичної освіти ідеї творчого розвитку фахівця найповнішого втілення отримали у сфері інструментального навчання. Гармонічно поєднуючи аналітичні, креативні та

практичні аспекти навчання, інструментально-виконавська діяльність виступає потужним розвивальним засобом. Важливим чинником творчого розвитку студента в інструментальному класі є формування вмінь джазової імпровізації. Залучення майбутнього вчителя музики до джазової імпровізації забезпечить реалізацію власних творчих можливостей, сприятиме розвитку художнього мислення, розширенню мистецького кругозору, вдосконаленню інструментально-виконавської майстерності. Формування у майбутнього вчителя музики вмінь джазової імпровізації сприятиме опануванню ефективних методів та прийомів організації навчального процесу, зорієнтованих на становлення у школярів інтересу до джазового мистецтва, розвитку музичних здібностей та творчої активності.

Інструментально-виконавська підготовка у професійному становленні майбутнього вчителя музики, його музично-педагогічній та художньо-творчій діяльності посідає одне з ключових місць. Питання інструментально-виконавської підготовки стали предметом численних педагогічних досліджень у сфері спеціальної музичної освіти (О.Алексеев, Л.Баренбойм, Г.Коган, Е.Ліберман, А.Малинківська, К.Мартинсен, Я.Мільштейн, Г.Нейгауз, С.Савшинський, С.Фейнберг та ін.), у галузі музично-педагогічної освіти (Л.Арчажникова, Н.Гуральник, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Ростовський, О.Рудницька, Г.Ципін, О.Щербініна, В.Шульгіна, О.Щолокова та ін.).

У сучасній науковій літературі набули широкого висвітлення питання виникнення й становлення джазу (К.Берендт, Д.Коллієр, В.Конен, А.Медведев, Є.Овчинников, Ю.Панасье, В.Переверзев, У.Сарджент, М.Уільямс, В.Фертга та ін.), з історії джазових стилів та їх еволюції (В.Срохін, В.Дряпіка, Ю.Чугунов та ін.), джазового виконавства та імпровізації (Є.Барбан, О.Баташов, Б.Гнилов, Ю.Кінус, В.Конен, Д.Лівшиць, А.Одер, С.Фінкельстайн, Л.Фезер, Г.Шуллер та ін.). Останнім часом набули широкого висвітлення проблеми навчання джазу та джазової імпровізації (Д.Бейкер, І.Бриль, Дж.Мехіган, Дж.Кокер, Ю.Козирев, Д.Краммер, Ю.Маркін, В.Молотков, Дж.Рассел, О.Степурко, О.Хромушин та ін.).

Мета цієї статті – висвітлити результати проведеного дисертаційного дослідження з проблеми формування вміння джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки.

Джазове мистецтво у процесі свого становлення сформувалося як складна система з різноманітними стилями, напрямками, течіями, комплексом оригінальних виразних засобів. Народившись із надр фольклору, джаз трансформувався у високохудожнє, професійне мистецтво. Ретроспективний аналіз джазового мистецтва показав, що архаїчному та новоорлеанському джазу властива колективна орнаментальна імпровізація, чиказькому – сольна, варіаційна імпровізація, стилю свінг – аранжована імпровізація, бі-бопу – імпровізація на акордову структуру, модальному джазу – імпровізація на лад, фрі-джазу – довільна імпровізація.

Дослідження специфіки джазового мистецтва дало можливість з'ясувати, що цей вид музичного мистецтва вирізняється імпровізаційним началом художньої системи, оригінальною ритмічною організацією музичного матеріалу, специфічністю мелодики, гармонії та форми, характерними виконавськими прийомами. Визначено, що джаз – це відкрита динамічна художня система, яка характеризується широким діапазоном стилів і жанрів, оригінальним комплексом виразних засобів, імпровізаційною природою та активною взаємодією із різноманітними музичними пластами.

З'ясовано, що джазова імпровізація є базисним елементом джазової музики. Виразальні засоби імпровізаційної техніки у джазі надзвичайно різноманітні, це зумовлено особливостями різних джазових стилів, індивідуальною виконавською манерою музикантів, специфікою характерних для цього виду мистецтва музичних форм і жанрів. Виявлено, що спонтанність як головна якість імпровізації зовсім не

передбачає невпорядкованого набору звуків. Джазовий імпровізаційний процес має свою логіку і послідовність будови. Будь-який тип імпровізації передбачає застосування підготовлених музичних фраз, цитат, цифрових чи буквених позначень тощо. Джазові музиканти, створюючи свої композиції, певною мірою планують майбутню імпровізацію, хоча результат завжди непередбачуваний. Визначено, що джазова імпровізація – вид художньо-креативної діяльності, під час якої творчий продукт створюється оригінальними музично-виразальними засобами художньої системи джазового мистецтва.

Імпровізаційні вміння є важливою складовою загальномузичних вмінь. Встановлено, що вміння джазової імпровізації є складовою творчих умінь. Вміння джазової імпровізації формуються у процесі активної художньо-творчої діяльності та цілеспрямованого педагогічно керованого впливу. Ми визначили *вміння джазової імпровізації як здатність майбутнього вчителя музики до джазового музикування на основі засвоєних спеціальних знань і навичок, творчо-пошукових, аналітико-прогностичних, перетворювальних дій у виконавській діяльності, внаслідок якої створюється творчий продукт.*

Розроблено структуру вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики, яка охоплює такі взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-емоційний, когнітивно-пізнавальний, аналітико-прогностичний, творчо-діяльнісний.

Мотиваційно-емоційний компонент характеризується мотиваційною спрямованістю до активного творчого музикування, спонуканням до музично-творчої діяльності, емоційно-вольовою готовністю до створення продуктів творчості під час джазового музикування, мобілізації вольових зусиль, емоційним захопленням творчістю, емоційним переживанням внаслідок втілення власного творчого задуму у процесі створення джазової імпровізації.

Когнітивно-пізнавальний компонент зорієнтований на розширення мистецького тезаурусу, набуття знань в галузі джазового мистецтва та імпровізації в джазі, усвідомлення специфіки створення джазової імпровізації. Ці знання у подальшому становитимуть теоретичну основу формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики.

Аналітико-прогностичний компонент характеризується здатністю здійснювати аналіз джазового музичного матеріалу (слуховий, музично-теоретичний), естетично оцінювати джазові твори, здібністю планувати імпровізацію та коригувати її перебіг під час творчого музикування, рефлексивно аналізувати творчі дії.

Творчо-діяльнісний компонент характеризується здатністю до музичної продуктивно-творчої виконавської діяльності, розкриття творчих можливостей, якостей особистості у процесі активного джазового музикування, творчого застосування теоретичних знань, творчого спілкування, встановлення міжособистісних контактів під час створення джазового імпровізаційного продукту.

Аналіз змісту навчальних програм з дисциплін інструментального циклу дав змогу з'ясувати, що навчання джазової імпровізації у процесі інструментально-виконавської підготовки як важливого елементу музично-творчого розвитку майбутнього вчителя

музики, його професійного становлення та готовності до реалізації власних творчих можливостей у музично-педагогічній діяльності не надається особливого значення.

Розроблено та теоретично обґрунтовано методику формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики, у якій розкрито послідовність здійснення навчального процесу, його зміст, форми і методи. Визначено її мету і завдання, конкретизовано зміст її етапів (репродуктивний, продуктивний, креативний). *Перший етап (репродуктивний)* спрямований на забезпечення майбутніх вчителів музики комплексом знань з історії становлення та розвитку джазової імпровізації, основних теоретичних аспектів джазової імпровізації, особливостей музикування у джазі, позитивного ставлення до творчого музикування. *Другий етап (продуктивний)* передбачає поглиблення знань про прийоми та способи створення джазової імпровізації, планування джазового соло, акомпанементу, практичне застосування творчих ідей під час джазового музикування, збагачення слухового та виконавського досвіду за допомогою прослуховування та виконання відомих джазових соло. *Третій етап (креативний)* передбачає реалізацію набутих знань про джазове мистецтво та імпровізацію, вмінь джазової імпровізації у формах педагогічної практики (розповідь, бесіда, лекції-концерти, концерти тощо), творче самовираження під час виконання джазових творів.

Реалізації методики формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки запропоновано за допомогою таких методів: словесних; наочних; пошукових; проблемних; джазового мелодико-фігураційного, ритмічного, мотивного, гармонічного варіювання; створення джазового акомпанементу; аналізу джазових імпровізацій; планування джазової імпровізації; групового джазового музикування; творчих завдань; практичних джазових вправ; художньо-психологічної підтримки.

У дослідженні наголошується, що застосування методу *джазового мелодико-фігураційного варіювання* під час навчання джазової імпровізації майбутнього вчителя музики сприятиме опануванню прийомами видозміни музичного матеріалу до створення джазової імпровізаційної мелодичної лінії. Метод *джазового ритмічного варіювання* сприятиме опануванню основними прийомами джазової ритміки, характерними ритмічними моделями та вмінням оперувати ними в процесі створення імпровізаційної горизонталі та вертикалі. Застосування *методу джазового варіювання мотивів* сприятиме опануванню різноманітними прийомами модифікації мотиву. Метод *створення джазового акомпанементу* дозволить майбутньому вчителю музики оволодіти прийомами створення супроводу на основі найбільш уживаних моделей традиційного джазу. Метод *планування джазової імпровізації* сприятиме формуванню у студентів вмінь попередньо готуватися до створення імпровізаційного продукту. Застосування методу *групового джазового музикування* спрямоване на формування у майбутнього вчителя музики вмінь імпровізувати в різноманітних за складом естрадно-джазових ансамблях, типових формах джазу (блюз, АА та ААВА) на основі популярних джазових стандартів, використовуючи

прийоми мелодико-фігураційного, ритмічного, мотивного, гармонічного варіювання.

Для ефективного впровадження розробленої експериментальної методики визначено та обґрунтовано педагогічні умови формування означеного феномена у студентів музично-педагогічних факультетів, а саме: *забезпечення позитивної мотивації до застосування джазової імпровізації в інструментально-виконавській підготовці; діалогова співтворчість викладача і студента в процесі навчальної діяльності, урахування індивідуальних можливостей майбутнього вчителя музики під час навчання джазової імпровізації.*

Забезпечення позитивної мотивації до застосування джазової імпровізації в інструментально-виконавській підготовці як перша педагогічна умова формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки сприяє адекватному ставленню до джазового імпровізаційного мистецтва, стійкому інтересу до формування вмінь джазової імпровізації, готовності до успішної практичної діяльності. *Діалогова співтворчість викладача й студента в процесі навчальної діяльності* як друга педагогічна умова сприяє партнерству, міжсуб'єктній взаємодії у віднайденні нового у процесі інструментально-виконавської підготовки. *Урахування індивідуальних можливостей майбутнього вчителя музики під час навчання джазової імпровізації* як третя педагогічна умова сприяє виявленню у студента рівня загального художнього розвитку, сформованості художньо-образного мислення, музичних здібностей, виконавських можливостей студента, дозволить викладачу обирати необхідний рівень складності завдань, доцільні методи та прийоми для розвитку його художньо-творчих потенцій.

Дослідно-експериментальна робота тривала впродовж 2008–2011 рр. Педагогічний експеримент було здійснено на базі Ніжинського державного університету імені Гоголя, Київського університету Бориса Грінченка, Південноукраїнського національного педагогічного університету імені К.Д.Ушинського, Рівненського державного гуманітарного університету. У дослідженні взяли участь 235 студентів IV–V курсів музично-педагогічних факультетів вищих закладів педагогічної освіти та 27 викладачів з дисциплін інструментально-виконавської підготовки.

Визначено критерії та їх показники, які дозволяють визначити рівень сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики: *мотиваційно-емоційний, когнітивно-пізнавальний, аналітико-прогностичний, творчо-діяльнісний.*

Мотиваційно-емоційний критерій характеризує рівень сформованості мотивації до музично-творчої діяльності, емоційно-вольової установки до творчості, сприяє усвідомленню майбутнім вчителем музики значення джазової імпровізації для подальшої музично-педагогічної діяльності. *Показники* цього критерію такі: готовність до творчого музикування, установка на навчання джазової імпровізації, потреба у самовдосконаленні за допомогою джазового мистецтва.

Когнітивно-пізнавальний критерій спрямований на з'ясування рівня музично-мистецької ерудиції, обсягу знань з джазового мистецтва та імпровізації в джазі. *Показниками* критерію визначено: знання історичних аспектів становлення та розвитку джазової імпровізації; знання типології джазової імпровізації;

поінформованість про категорії та структуру джазової імпровізації; знання з мелодичного, гармонічного, ритмічного джазового варіювання, типової акордики.

Аналітико-прогностичний критерій відображає здатність здійснювати аналітичні дії, передбачати наслідки творчої діяльності. *Показники* цього критерію такі: вміння визначати на слух джазову гармонічну послідовність, мелодичну лінію, ритмічний рисунок та здатність відтворювати почуте на музичному інструменті з мінімальною витратою часу; здатність транспонувати запропонований матеріал із зміною структури та з її збереженням; спроможність планувати імпровізацію; оперування музично-слуховими, слухоруховими, зоро-слуховими уявленнями; сформованість слухо-зоро-рухового взаємозв'язку; розвиненість творчої уяви, фантазії та музичного мислення.

Творчо-діяльнісний критерій виявляє здатність створювати джазову імпровізацію у процесі творчого музикування. *Показниками* критерію визначено: вміння видозмінювати тему джазового стандарту і створювати імпровізаційну джазову мелодичну лінію; здатність оперувати ритмічним варіюванням; вміння збагачувати та видозмінювати гармонічну сітку джазового стандарту; здатність оперувати різним за типом джазовим акомпанементом; вміння імпровізувати у формі блюзу; вміння імпровізувати у типових джазових формах (простій двочастинній та тричастинній формах); здатність яскраво, емоційно передавати художній образ у процесі джазового музикування.

Розроблені критерії дали можливість діагностувати рівні сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики: *високий, середній, низький*.

Високий рівень сформованості вмінь джазової імпровізації визначається ґрунтовною теоретичною підготовленістю студентів та вміннями оперувати мистецькими знаннями. Студенти виявляють високий інтерес до музично-творчої діяльності, усвідомлюють значення набуття вмінь джазової імпровізації для самореалізації у майбутній професійній діяльності; ґрунтовно володіють прийомами видозмінювання музичного матеріалу, можливістю продукувати музичні ідеї; у них добре розвинена творча уява, фантазія та музичне мислення, вони здатні створювати джазову імпровізацію під час музикування.

Середній рівень сформованості вмінь джазової імпровізації притаманний студентам, які виявляють певний інтерес до вивчення основ джазової імпровізації, недостатньо розуміють важливість знань з джазової імпровізації для особистісного творчого розвитку. У створенні імпровізації користуються загальними положеннями чи вказівками викладача, вибірковими прийомами у створенні імпровізаційної лінії, мало виражають своє особистісне ставлення до творчого процесу.

Низький рівень сформованості вмінь джазової імпровізації характеризується слабкою зацікавленістю студентів вивченням сутності джазового музикування, мало виявляють інтерес і до музично-творчої діяльності. Набуті знання з джазового мистецтва та імпровізації обмежені; під час створення джазової імпровізації вони постійно потребують спрямування та допомоги викладача; процес вивчення прийомів імпровізації має зтяжний характер; нерозвинені творча фантазія, уява та музичне мислення.

Для виявлення рівнів сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики було проведено констатувальний експеримент. Мета констатувального експерименту – діагностувати стан сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки. Він передбачав такі завдання: з'ясувати інтерес до навчання джазової імпровізації; виявити стан сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики; ставлення викладачів до навчання мистецтва джазової імпровізації. Валідність результатів констатувального експерименту забезпечено адекватною метою методикою педагогічного діагностування, яка включала: педагогічне спостереження, бесіду, анкетування, тестування, творчі завдання.

Аналіз результатів констатувального дослідження виявив переважно низький (55,2% респондентів) та середній (37,4% респондентів) рівні сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики. Лише 7,4% досліджуваних продемонстрували високий рівень сформованості вмінь джазової імпровізації.

Вирішенню цієї проблеми сприяло практичне впровадження методики формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки.

У формуальному експерименті взяли участь 64 студенти, розподілені на дві рівноцінні групи – експериментальну і контрольну (по 32 особи в кожній). Студенти експериментальної групи навчалися відповідно до методики, обґрунтованої у дослідженні. Студенти контрольної групи – згідно з навчальним планом.

На першому (*репродуктивному*) етапі формуального експерименту здійснювалося формування у майбутніх учителів музики теоретико-методичних основ мистецтва імпровізації в джазі. Для досягнення цієї мети було розроблено та впроваджено авторський спецкурс “Основи джазової імпровізації” за кредитно-модульною системою. Мета та завдання спецкурсу – розкрити історію розвитку імпровізації в джазовому мистецтві, її стильову своєрідність на кожному з історичних етапів, забезпечення студентів теоретичними знаннями з основ створення джазової імпровізації та формуванням вмінь джазової імпровізації. На цьому етапі переважали такі методи: словесні (бесіда, лекція, семінарське заняття, розповідь, пояснення), наочні, проблемні завдання, аналіз джазових імпровізацій. Це сприяло позитивному ставленню та стійкому інтересу до навчання мистецтва джазової імпровізації, мотивації студентів до опрацювання науково-методичних джерел з метою збагачення мистецького тезаурусу, здатність розуміти знакову природу джазового мистецтва.

На другому етапі (*продуктивному*) формуального експерименту здійснювалося розширення та поглиблення знань про різноманітні способи творення джазової імпровізації, формування здатності виявляти ціннісне ставлення до джазових творів, аналіз продуктів власної творчої діяльності, під час проведення індивідуальних та індивідуально-групових форм роботи. Основними *методами* розвитку вмінь джазової імпровізації на другому етапі визначено: аналіз, джазове мелодико-фігураційне, ритмічне, мотивне, гармонічне варіювання; створення джазового аком-

панементу; планування джазової імпровізації; практичних джазових вправ, виконання творчих завдань, художньо-психологічної підтримки.

На третьому етапі (*креативному*) студенти експериментальної групи реалізували набуті знання, вміння та навички під час педагогічної практики. Майбутні фахівці набували практичного педагогічного досвіду здійснювати музичне виховання школярів засобами джазового мистецтва. Під час педагогічної практики студенти експериментальної групи мали змогу у реальному педагогічному процесі практично перевірити здобуті знання з мистецтва джазу, вміння джазової імпровізації, усвідомити недоліки, розкрити творчий потенціал. Це сприяло формуванню

джазово-імпровізаційної компетенції майбутнього вчителя музики. На цьому етапі застосовувалися такі методи: педагогічних бесід, практичного показу, творчих завдань, групового джазового музикування, оцінювання, самоаналіз творчої діяльності.

Ефективність впровадженої методики формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики визначено шляхом порівняльного аналізу рівнів сформованості досліджуваної ознаки у студентів контрольної та експериментальної груп. Динаміку рівнів формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки наведено у табл. 1.

Таблиця 1

Динаміка рівнів сформованості майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки

Рівні сформованості вмінь джазової імпровізації	Групи студентів							
	До експерименту				Після експерименту			
	КГ		ЕГ		КГ		ЕГ	
	абс	%	абс	%	абс	%	абс	%
Низький	17	53,1	16	50	10	31,2	6	18,7
Середній	13	40,6	14	43,7	17	53,1	12	37,5
Високий	2	6,3	2	6,3	5	15,7	14	43,8

Отримані результати виявили істотні позитивні зміни в рівнях сформованості вмінь джазової імпровізації студентів експериментальної групи. У студентів контрольної групи значних змін не зафіксовано. Так, кількість студентів експериментальної групи з низьким рівнем умінь джазової імпровізації зменшилася на 31,3%, із середнім зросла до 6,2%, з високим – збільшилася на 37,5%. Рівень вмінь майбутніх вчителів музики контрольної групи суттєво не змінився: кількість студентів із низьким рівнем зменшилася на 21,9%, із середнім зросла на 12,5%, з високим – збільшилася на 9,4%.

Суттєві зміни у рівнях сформованості вмінь джазової імпровізації студентів експериментальної групи засвідчують дієвість і ефективність експериментальної методики. Це свідчить про доцільність її впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів для успішного формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки.

Отже, актуальність проблеми дослідження формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики визначається сучасними вимогами до інструментально-виконавської підготовки студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів мистецької освіти, важливістю розуміння підвищення рівня професійного і творчого розвитку, реалізації креативних здібностей під час джазового імпровізаційного музикування, оптимального використання набутого творчо-виконавського досвіду у педагогічній діяльності. Аналіз наукової літератури з проблеми дослідження показав відсутність цілісної методики формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки.

Теоретичне осмислення проблеми дослідження надало можливість визначити вміння джазової імпровізації як здатність майбутнього вчителя музики до

джазового музикування на основі засвоєних спеціальних знань і навичок, творчо-пошукових, аналітико-прогностичних, перетворювальних дій у процесі інструментально-виконавської діяльності, у результаті якої створюється творчий продукт. Визначено структуру вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики, яка містить такі взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-емоційний, когнітивно-пізнавальний, аналітико-прогностичний, творчо-діяльнісний.

Визначено критерії сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики: мотиваційно-емоційний, когнітивно-пізнавальний, аналітико-прогностичний, творчо-діяльнісний. Визначено рівні сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики: високий, середній, низький. Аналіз результатів констатувального дослідження виявив переважно низький та середній рівень сформованості вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики.

Обґрунтовано та експериментально перевірено методику формування вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки. Сутність експериментальної методики полягає в поетапному формуванні вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки.

Формувальний експеримент охоплював три етапи. *На першому етапі (репродуктивному)* впроваджено авторський спецкурс, акцентувалась увага майбутніх вчителів музики на усвідомленні значення вмінь джазової імпровізації в інструментально-виконавській підготовці, на формуванні стійкого інтересу та позитивного ставлення до джазового музикування, оволодінні комплексом знань про мистецтво джазу та джазової імпровізації. *На другому етапі (продуктивному)* формувального експерименту здійснювалося розширення та поглиблення

знань про різноманітні способи творення джазової імпровізації, формування здатності виявляти ціннісне ставлення до джазових творів, аналізу продуктів власної творчої діяльності, під час проведення індивідуальних та індивідуально-групових форм роботи. *На третьому етапі (креативному)* студенти експериментальної групи реалізовували набуті знання, вміння та навички під час педагогічної практики.

Ефективному формуванню вмінь джазової імпровізації майбутнього вчителя музики у процесі інструментально-виконавської підготовки сприяло комплексне дотримання таких педагогічних умов: забезпечення позитивної мотивації до застосування джазової імпровізації в інструментально-виконавській підготовці; діалогова співтворчість викладача і студента в процесі навчальної діяльності, урахування індивідуальних можливостей майбутнього

вчителя музики під час навчання джазової імпровізації.

Дослідно-експериментальна робота довела ефективність та дієвість запропонованої експериментальної методики. Здійснені обчислення, шляхом математичної обробки даних, підтверджують вірогідність отриманих результатів. Позитивна динаміка у рівнях сформованості вмінь джазової імпровізації студентів експериментальної групи засвідчила ефективність запропонованої методики.

Проведене експериментальне дослідження не вичерпує усіх аспектів даної проблеми. Перспективними напрямами дослідження, на наш погляд, є: формування вмінь джазової імпровізації у закладах позашкільної освіти, дослідження вікових та психологічних аспектів процесу формування вмінь джазової імпровізації на різних вікових етапах.

Література

1. Дряпіка В. І. Розвиваюче навчання і поліфункціональна підготовка педагога-музиканта засобами джазового виконавства / В. І. Дряпіка // Наукові записки НДПУ ім. М.Гоголя. – 2002. – № 1. – С. 12–14.
2. Лившиц Д. Р. Феномен імпровізації в джазе : автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. искусствоведения : спец. 17.00.02 / Д. Р. Лившиц. – Н. Новгород, 2003. – 26 с.
3. Никитина Г. В. Формирование творческих умений в процессе профессионального обучения / Г. В. Никитина, В. Н. Романенко. – СПб. : Изд. С.-Петербургского университета, 1992. – 168 с.
4. Олексюк О. М. Музично-педагогічний процес у вищій школі / О. М. Олексюк, М. М. Ткач. – К. : Знання України, 2009. – 123 с.
5. Падалка Г. М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) / Г. М. Падалка. – К. : Освіта України, 2008. – 274 с.